

УДК 821.163.2

РИСИ ПОСТКІБЕРПАНКУ В РОМАНІ ЛЮБЕНА ДІЛОВА «КОЛИ ОБИРАЄШ СЕБЕ»

Олена Сайковська, канд. філол. наук

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
bfgantastika@gmail.com*

Стаття присвячена актуальній проблемі функціонування посткіберпанку у фантастичному романі відомого сучасного болгарського письменника. У роботі названі основні риси посткіберпанку та визначено особливості їх реалізації у тексті. Наголошено на авторському осмисленні окремих екзистенціалів (безсмертя, самовизначення, сумнів, песимізм, абсурд) як однієї з рис посткіберпанку. Визначено специфіку зображення сновидінь в онейросфері постмодерністського роману, яка обумовлена авторською настановою зображення боротьби протилежних начал у душі героя, аналізом особливостей його свідомості, творенням нової міфології. Вказані можливі напрями для подальшого дослідження твору: проблематика сексуальності, фрейдизму, оніричного дискурсу.

Ключові слова: *посткіберпанк, постмодернізм, фантастика, оніричний дискурс, екзистенціалізм.*

Сучасна болгарська фантастика, на жаль, мало відома українському читачеві, і не через брак якісних фантастичних творів, а скоріше через нестачу перекладів. Цікаво, що найяскравіші зразки болгарської фантастичної літератури перекладені німецькою, французькою, англійською мовами, окремі твори з'являються у російському перекладі. У 1990 році в Болгарії метром болгарської наукової фантастики Любеном Діловим була започаткована перша національна жанрова премія «Гравітон». Кожного року статуетку Маленького Принца вручають кращим письменникам і критикам, перекладачам і художникам, режисерам та видавцям за вагомий внесок у розвиток болгарської фантастики. За цей час її отримали такі відомі болгарські фантасти та літературознавці, як Агоп Мелконян, Велічка Настрадінова, Алек Попов, Людмила Стоянова, Георгі Мілев, Елка Константінова, Любомір Ніколов та ін.

Сам же Любен Ділов, добре відомий своїми науково-фантастичними творами 60–80-х рр., останнім часом видає романи, які важко назвати «чистою» науковою фантастикою через присутність міфологічних, притчевих, філософсько-релігійних і філософських доміант — «Гомініана і час» (1995), «Біблія Ліліт» (1999), «Демон Максвелл» (2001), «Коли обираєш себе» (2002). Детальніше зупини-

мося на останньому творі, оскільки він є яскравим прикладом сучасної наукової фантастики як різновиду метажанру фантастики (поряд із власне фантастикою та фентезі (за класифікацією О. Стужук).

Перед читачем постає постмодерністський фантастичний твір, з притаманними йому рисами дифузії жанрів, що поєднує наукову фантастику, кіберпанк, антиутопію, дистопію. Таку взаємодію дослідники (зокрема, Лоренс Персон) називають терміном посткіберпанк [16]. Власне кіберпанк (Cyberpunk) визначають як напрям наукової фантастики, що виник у 1980-х роках і характеризується використанням комп'ютерів чи інформаційних технологій. Цим терміном було назване оповідання Б. Ветке, що було видруковане у 1980 році у «Журналі наукової фантастики Айзека Азімова». Але як жанр фантастичної літератури кіберпанк був розроблений Вільямом Гібсоном на початку 1980-х років і у 1984 році був оприявлений як роман «Нейромансер». Отже кіберпанк завдячує стрімкому розвитку інформаційних технологій 80-х, і водночас відсутності адекватного його відображення у тогочасних науково-фантастичних творах. Основними характеристиками творів цього жанру є зображення подій у віртуальному просторі та розмиття кордонів між реальністю та віртуальним світом. Особливістю творів кіберпанку є авторська настанова на зображення художнього світу як технологічної утопії або антиутопії, дія відбувається у близькому майбутньому, час технічно точний. У творах не подається нічого нового, проте вимагається від читача обізнаності щодо проблем розвитку технологій, зокрема комп'ютерних і мережевих. Класичні кіберпанківські персонажі були маргіналами, одинаками, знедоленими людьми, що живуть за гранню, як правило, в дистопічному майбутньому, в якому повсякденне життя піддавалося стрімким технічним змінам, де існувала всюдисуща цифрова інфосфера й насильницькі модифікації людського тіла [16].

Посткіберпанк також розкриває проблеми суспільства як і кіберпанк, проте тут героєм постає не відчужений одинак, а повноправний член суспільства, що також має роботу, родину, навіть дітей. Як кращий зразок посткіберпанка, роман Любена Ділова «гостроекзистенційний». У центрі уваги письменника посткіберпанка завжди стоїть питання про людське безсмертя: чи може людина, що кілька разів помирала й воскресала, по праву вважатися людиною, і, зрештою, що таке людина взагалі? Ці ж питання підіймає й англійський фантаст Річард Морган у романі «Видозмінений вуглець» («Altered

carbon», 2002). Як відомо, проблеми безсмертя, самовизначення, сумніву, песимізму, абсурду людського існування яскраво представлені в екзистенціалізмі. Естетика екзистенціалізму у центр ставить трагічно-песимістичні мотиви смерті, самогубства, тривоги, безнадії, страху, виснаженості, відчаю. Цікаво, що коли мова заходить про засадничі характеристики постмодернізму, як правило, вказують на одержимість грою, карнавал, бурлеск, іронічно-насмішливе ставлення до життя, демістифікацію, експериментування тощо, проте не слід забувати, що як постмодернізм, так і екзистенціалізм постали на ґрунті глибокого песимізму щодо можливостей технічного, наукового й морального прогресу [10]. Сучасні науковці зробили спробу порівняння, співставлення теоретико-методологічних та художньо-естетичних засад екзистенціалізму й постмодернізму, що зустрічаємо в роботах С. Квіта, С. Куцепал, Л. Левчук, Л. Маккалу, О. Пастушкової, В. Руднева, Б. Скордилі, М. Епштейна [4–6; 9; 11; 13]. Л. Маккалу стверджує, що екзистенціалістська філософія виявилася надзвичайно плідною для розвитку постмодерного мислення; а «предтеча екзистенціалізму» С. К'єркегор зумів передбачити і намагався обґрунтувати вже в середині ХІХ століття такі важливі ключові теми для постмодернізму, як смерть автора, розпад індивідуального Я, деструкція характеру, крах раціоналізму [4, с. 192]. Екзистенція, на думку М. Хайдеггера і Ж.-П. Сартра, є буттям, яке спрямоване до «ніщо», яке усвідомлює свою конечність. Людина, приречена на безглузді страждання, «людина без надії», котра, усвідомивши себе такою, більше не належить майбутньому, — класичний типаж екзистенціальної літератури, якому Любен Ділов надає власного осмислення. Як пише А. Нямцу: «Про що б не розповідали фантасти: про подорожі, далекі позаземні цивілізації, неймовірні пригоди космічних робінзонів, жажливі планетарні катаклізми, екологічні катастрофи, народження та зникнення галактик — у центрі оповіді завжди стоїть Людина» [7, с. 3]. Цікавою видається можливість аналізу твору як антропологічного роману, який традиційно ставить питання про те, кого можна і не можна вважати людиною, визначає межу людського-нелюдського, окреслює, що перебуває по обидва боки від цієї межі.

Отже, в центрі роману болгарського фантаста — постать великого вченого зі світовим ім'ям, директора найавторитетнішого європейського Інституту евристичних досліджень та авангардних комп'ютер-

них технологій — Даніеля Діміха. За іронією долі він захворів на дуже рідкісну та важку хворобу АТЛ (аміотрофічний латеральний склероз, іншими словами, м'язова атрофія). Медицина дійшла висновку, що хоча пацієнт і відомий на весь світ, проте він приречений. Тим часом Інститут вивчення зовнішніх планет щедро фінансував створення самопрограмуючої машини для роботи на далеких планетах в умовах, неможливих для людини [3, с. 20]. Така машина вже була готова, проте ще проходила стадію перевірки, бо самостійно оволодівала все новими можливостями. Назвали її Великий — на честь середньовічної штучної людини, хоча зовнішньо нічого спільного з людиною вона не мала: виглядала як страхітлива залізна триметрова акула. Даніель вирішив віддати свій мозок Великому, таким вчинком послужити людству та продовжити собі життя. Після вдалої операції з пересадки мозку Діміх починає нове життя кіборга. Він оволодіває фізичними надможливостями, має приємний голос, який сам собі синтезував. Але новий голос не здатен передати почуття людини, її емоції. Тут письменник досить гостро ставить проблему протистояння штучного інтелекту і розуму, у результаті чого доходить висновків: «Штучний інтелект може пишатися тим, що досяг абсолюту довершеності, але соромно, що людський мозок опустився до рівня штучного інтелекту» [3, с. 64], «Різниця між штучним інтелектом і людським розумом в тому, що перший не вміє брехати», «Людський розум не може збагнути структури Всесвіту, він їй абсолютно чужий» [3, с. 61]. Крах раціоналізму, показовий для роману в цілому, посилюється роздумами головного героя: у вченого постійно виникає сумнів, чи не закодовано все, що людина має знати про Всесвіт, у ній самій.

Принцип деструкції персонажа відбувається не лише на психологічному та соціальному рівні, а й на рівні фактичного існування, адже вченого Даніеля Діміха вже не існувало, йому на зміну прийшов біоробот Брейн з інтелектом Діміха. Цікаво, що письменник обирає інше ім'я для свого героя — Брейн (буквально, мозок), ніби тим самим підкреслюючи значимість його інтелектуальних можливостей, а не особистості. Відомий астроном І. Шкловський вважає не просто можливим, а й найбільш перспективним такий шлях розвитку людства: «Подібно до того, як ми зараз широко користуємося штучними протезами (наприклад, зубами), не відокремлюючи їх від свого «я», розумні істоти майбутнього у значній частині, якщо не в більшості, можуть складатися зі штучних елементів. Врешті представляється

можливим поява високоорганізованих, розумних, самовдосконалених не антропоморфних форм життя... Можна навіть уявити, що окремі штучні істоти можуть жити багато тисяч років і навіть довше». [15, с. 318–320].

Коли Діміх «вживається» у «тіло» кіборга, у нього виникають традиційні для посткіберпанка питання щодо появи людини та її ролі на Землі: «Який диявол... допустив появу людини на цій прекрасній планеті? Чому вся людська цивілізація є плодом стремління подолати закони природи? Врешті решт людство протягом усього його існування зубами й кігтями воювало, щоб продовжити своє існування на землі, а не під нею» [3, с. 28]. Так розкриваються три актуальні проблеми: поява людства на Землі; взаємодія людини і природи; безсмертя людини.

Своєрідно переосмислюючи категорії раціонального і чуттєвого, автор все ж наділяє свого робота можливістю відчувати: Дан дуже страждав: чи є у світі фізика людського страждання? Живеш — страждаєш, страждаєш — отже знайшов істину у стражданні. Так він переосмислив слова відомого філософа Рене Декарта. Колишній вчений мріяв про те, щоб сміятися, адже «сміх — єдина зброя людини проти байдужості Всесвіту!» [3, с. 107], хотів, аби його голос міг передавати його почуття, але таких «помилко» трапитися не могло — цього він не вмів. Проте він умів спати, навіть бачив сни, іноді еротичні, що видається неможливим для робота. Як зауважує Алла Татаренко у статті «Сербська літературна фантастика постмодерної доби (штрихи до портрета літературного явища)», у творах письменників-постмодерністів переплітаються три реальності — дійсна, онірична та літературна — наділені однаковою релевантністю [12, с. 525]. У першому сні перед ним промайнуло все його життя: він пригадав дитинство вундеркінда, студентські роки, матір. Тут постмодерністське трактування сну найближче до юнгівської моделі, де сон — це природна подія, актуальний стан несвідомого. Другий сон постає як онірична реальність. Читач не може одразу зрозуміти, що письменник представляє картину зі сну, неможливо і знайти відповідну точку сновидіння. Фрагментарність як одна з ознак постмодерністського сну теж виконує свою роль задля створення ефекту однієї реальності. Брейн мандрує океаном, з'являється акула, між ними відбувається розмова. Але ця розмова з акулою — сон, вихід з якого відбувається у літературну реальність. Значення сну герою розкодувала вбудована програма — перед ним постав архетип самотника. Проте буде помилкою

вважати, що сон підкорюється фрейдівським архетипам, він виступає тут самостійною реальністю, через яку герой здатен відчувати: біль, себе, своє місце у світі, серед людей і планет. Лише у своїх снах кіборг відбуває себе, обирає себе, самовизначається. Кожного разу під час спогадів і снів виникав біль, який не зникав разом із людським світом — фантомний біль, який завжди повертав Брейна до людського, підкреслював у ньому Людину.

Його спогади ставали джерелом страждання. Дан мав свободу на Землі, але від неї він не отримав жодного задоволення, тому примусив віддати себе до Інституту зовнішніх планет: йому більше не було місця на Землі. Саме сон підказав йому подальший шлях — усамітнення, втеча. Йому потрібна була тиша [3, с. 169] — так реалізується один із принципів екзистенціалізму — «принцип відчуження», адже, відчужуючись від власного буття, можна пізнати себе через інших. Несучи високе емоційне навантаження, відчуження у Любена Ділова має глибинне значення, воно «укорінене у внутрішньому естві людини і тому охоплює усі області її діяльності і, перш за все, пізнання» [14, с. 18].

Ескейпізм, як одна з категорій постмодерністської літератури, яскраво представлений у творі. Дан живе у двох реальностях — кібернетичній і людській, причому людська реальність і є тією ілюзорною, куди тікає герой-кіборг. Саме людська реальність (почуттів, ідей, думок) постає для нього ідеальною, тому він не намагається створити якоїсь іншої соціокультурної реальності, а бажає лише допомогти людям вдосконалити себе і свої людські якості.

Категорія пізнання теж дещо переосмислена автором. Вона є яскравою рисою постмодернізму і виступає рушійною силою для Даніеля Діміха. Саме заради пізнання він зважився на такий відчайдушний вчинок — стати кіборгом, жити вічно. Автор роману, ніби мотивуючи вчинок свого героя, зауважує: «Релігії та моралі ставали завжди на шляху до пізнання» [3, с. 25], «Мораль обслуговує лише натовп, і жодного розвитку не буде, поки людство посилатиметься на мораль» [3, с. 35], «Про який хаос йшлося у Біблії, чи не той, що у процесі пізнання можуть виникати сигнали сигналів інших сигналів, чий справжній першоджерела неможливо пізнати» [3, с. 64]. Можемо простежити близькість до філософії М. Бердяєва.

Через пізнання автор підводить читача до розуміння іншої проблеми твору, закладеної у назві, — самовизначення. Недарма епіграфом до роману обрані слова С. К'еркегора: «Знай, тому так важко об-

рати самого себе, що у цьому виборі абсолютна ізоляція є тотожною найглибшій співпричетності, й остання безумовно виключає будь-яку можливість стати чимось іншим, відтворити себе знову у вигляді чогось іншого» [3, с. 5]. Дан говорить сам про себе, що він — не кіборг, а кентавр, але вже не зможе стати людиною, його «озброїли» найновішою технікою, надсучасними технологіями. Але найближчі друзі знали: він — «не кіборг... Але твоя драма в тому, що потрібно звикнути до життя, в якому тебе очікуватимуть непізнані приниження» [3, с. 84]. Проблема духовної кризи може бути точно накладена на модель поведінки героя: неспокій/тривога (страх, що «вибиває» людину зі світу звичних ролей); абсурд (втрата сутності речей і вчинків, викликаних тривогою); небуття; вибір; свобода: «Свобода — це «фантастичний елемент» у природі людини, але саме вона забезпечує можливість людського буття в якості особистості» [14, с. 13].

А свобода дарує безсмертя. «Право на безсмертя не тотожне праву на вічне щастя» [1, с.149]. Звідси виникають емоційно-психологічні та моральні антиномії, основними причинами яких є: усвідомлення героєм неможливості повноцінного сприйняття і переживання; розуміння абсолютної відокремленості від людства та конкретних людей; повна втрата перспективи повноцінного людського життя; вічність одноманітна та млюсна; внутрішній світ — світ деформованих цінностей та уявлень про реальне життя [8, с. 34–35].

Дан — типовий герой, схильний до трансцендентального самопізнання, до рефлексії і в той же час здатний визначити своє місце у світі. Його вибір — подорож у Всесвіт. У космосі він ставав свідком народження і смерті нових зірок і планет, а його допитливість давала надію на порятунок від самотності. Саме тут він зрозумів, що він існує. Перед ним поставали питання про «ноосферу», яка відображає коеволюцію людства та біосфери, закладені П. де Шарденом, В. Вернадським [2], він замислювався над тим, «що є «монадою» в людині — розум чи дух? Навіщо душа?». Але зрозумів, що, розширюючи біосферу, людина гармонізує ноосферу.

Фінал роману важко назвати щасливим, але герой знаходить екзистенційну свободу і духовне прозріння. Одна з основних рис посткіберпанку — герой не прагне знищити усталений суспільний лад, а намагається покращити його. Так, наприкінці роману Даніель-кіборг дає відповіді на питання, поставлені на початку. Проблематика взаєморозуміння людей між собою, гармонія та єдність думок, вивчення

собі подібних, подані через фантастичне перетворення, постмодерністський абсурд та іронію, екзистенційні пошуки — вивершується наприкінці роману у звертанні до свого сина: «Синку! Скажи їм, щоб не сварили мене дарма, а не покидали зусилля вивчати Землю! І ще скажи їм, синку, що людське достоїнство загубиться, коли буде спрямовано на негідні цілі. Шлях розуму у Всесвіті, синку, спрямований до собі подібних. Саме спільні почуття і думки можуть тримати в розумному порядку хаос!!!» [3, с. 206]. Категорія трансцендентальності (погляду зсередини) є основною для самоідентифікації, Дан визначився: «Я — людина!» [3, с. 201]. Його шлях попереду, де зовсім інша мова — мова Всесвіту, залишилось лише навчитися її розуміти. Письменник залишає частково відкритий фінал, спонукаючи читача до подальшої творчості або глибшого осмислення роману. Нові, створені творчою уявою реальності не відпускають читача — він знаходить все нові смисли, обдумуючи цей кібер-роман. Тут наявні глибокі психологічні колізії, що захоплюють, завойовуючи прихильність все ширшої аудиторії. У романі використані такі елементи посткіберпанку: кіберпростір; штучний інтелект; нанотехнології, біоімпланти; квантова фізика; генна інженерія; пряме підключення людського мозку до комп'ютерних систем; соціальний герой; спроба допомогти людству; біопанк; космопанк.

Отже, на прикладі роману Л. Ділова «Коли обираєш себе» розглядається один із варіантів функціонування постмодерністського фантастичного твору — посткіберпанку. Спроба людини залишитися людиною, коли її тілесні трансформації перетворили її на щось інше, наближають Л. Ділова до найсучасніших пошуків у розробці кіберпанку, хоча він і залишається вірним собі: у романі наявні іронічна дистанція, завдяки якій виникає напружений сюжет, еротика, філософія та почуття гумору. Любен Ділов залишив читачеві багато можливостей як прочитання, так і трактування свого роману. Цікавими і продуктивними напрямками дослідження цього твору може виявитися проблематика сексуальності, фрейдизму, оніричного дискурсу, залучення теорії постгуманізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борунь К. Грань бессмертия / К. Борунь. — М. : Мир, 1967. — С. 9–182.
2. Вернадский В. И. Несколько слов о ноосфере / Владимир Иванович Вернадский // Успехи современной биологии. — 1944. — № 18, вып. 2. — С. 113–120.

3. Дилов Л. Да избереш себе си / Любен Дилов. — София : Издателска къща «Бард», 2002. — 298 с.
4. Енциклопедія постмодернізму / [за ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора]. — К. : Основи, 2003. — 503 с.
5. Квіт С. Основи герменевтики / С. Квіт. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2003. — 192 с.
6. Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття / Л. Левчук. — К. : Либідь, 1997. — 224 с.
7. Нямцу А. Е. Поэтика современной фантастики. Часть I / А. Е. Нямцу. — Черновцы : Рута, 2002. — 240 с.
8. Нямцу А. Е. Современная фантастика (проблемы теории) : учебное пособие / А. Е. Нямцу. — Черновцы : Рута, 2004. — 80 с.
9. Пастушкова О. В. Человек фактический: постмодернизм versus экзистенциализм [Электронный ресурс] / О. В. Пастушкова. — Режим доступа : <http://tirabiblioteka.narod.ru/hf.doc>. [читано 08.11.2013]
10. Потапенко Я. Реактуалізація теоретичних надбань екзистенціалізму в постмодерністському дискурсі [Електронний ресурс] / Я. Потапенко, Г. Потапенко // Теоретична і дидактична філологія — 2011. — Вип. 9. — С.328–338. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tidf/2011_9/328_338.pdf [зчитано 08.11.2013]
11. Руднев В. Словарь культуры XX века / В. Руднев. — М. : Аграф, 1997. — 384 с.
12. Татаренко А. Сербська літературна фантастика постмодерної доби (штрихи до портрета літературного явища) / Алла Татаренко // Слов'янська фантастика : збірник наукових праць. — К. : Київський університет, 2012. — С. 523–535.
13. Эпштейн М. Знак пробела. О будущем гуманитарных наук / М. Эпштейн. — М. : Новое литературное обозрение, 2004. — 864 с.
14. Черепанов С. Г. Русские версии экзистенциализма. Историко-философский анализ : автореф. дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.03 «История философии» / С. Г. Черепанов. — Екатеринбург, 2002. — 23 с.
15. Шкловский И. С. Вселенная, жизнь, разум / И. С. Шкловский. — М. : Наука, 1976. — 368 с.
16. Person L. Notes Toward a Postcyberpunk Manifesto [Електронний ресурс] / Lawrence Person. — Режим доступу: <http://slashdot.org/story/99/10/08/2123255/notes-toward-a-postcyberpunk-manifesto> [зчитано 08.11.2013]

ЧЕРТЫ ПОСТКИБЕРПАНКА В РОМАНЕ ЛЮБЕНА ДИЛОВА «КОГДА ВЫБИРАЕШЬ СЕБЯ»

Елена Сайковская, канд. филол. наук

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

Статья посвящена актуальной проблеме функционирования посткиберпанка в фантастическом романе известного современного болгарского писателя. В работе названы основные черты посткиберпанка и определены особенности их реализации в тексте. Отмечено авторское осмысление отдельных экзистенциалов (бессмертие, самоопределение, сомнение, пессимизм, абсурд) как одна из черт посткиберпанка. Определена специфика изображения сновидений в онейросфере постмодернистского романа. Указаны возможные направления для дальнейшего исследования произведения: проблематика сексуальности, фрейдизма, сновидений.

Ключевые слова: посткиберпанк, постмодернизм, фантастика, сновидения, экзистенциализм.

POSTCYBERPUNK FEATURES IN THE LUBEN DILOV'S NOVEL «CHOOSING ONESELF»

Olena Sajkovska

Odesa national university named after I. Mechnikov,

Odesa, Ukraine

The article «Postcyberpunk features in the Luben Dilov's novel «Choosing Oneself» is dedicated to the problem of the postcyberpunk's functioning in the science fiction novel of the well-known Bulgarian modern writer. The main features of postcyberpunk and their implementation in the text are analyzed. The functioning of postmodern fiction with typical for the Bulgarian literature of early 2000s genre diffusion — a combination of techniques and themes of science fiction, cyberpunk, dystopian — is called by the scientists (eg, L. Person) postcyberpunk.

It is stated that the work of the Bulgarian writer is highly existential, therefore the categories of immortality, self determining, exhaustion, doubt, despair, pessimism, death, immortality absurdity are examined. The author focuses on the question of human immortality: whether a person who has died several times can be treated as a person and, ultimately, what is a person? The suffering man «without hope» who doesn't belong to the future any longer is a classic type of the existential literature. The postmodern principle of character destruction realises not only at the psychological and social levels, but also at the level of actual existence. The scientist Daniel Dimih didn't exist any more, he was replaced by the biorobot Brain. Trying to stay a human being when the physical transformations have turned it into something else bring Luben Dilov closer to the advanced researches of postcyberpunk.

The specificity of dreams' images in the postmodern novel is analyzed. A dream in the novel manifests itself at several levels: as an actual state of unconsciousness, as a dream reality and as an alternative space. The possible directions for the further investigations are: sexuality, Freudism, dream discourse.

There are the following elements available in the postcyberpunk novel «Choosing Oneself»: cyberspace, direct connection of the human brain to the computer systems, artificial intelligence, bioimplant, nanotechnology, quantum physics, genetic engineering, social character, an attempt to help humanity, biopunk, cosmopunk. Luben Dilov in his novel gives new sense to such characteristics of postmodern aesthetics as destruction of character, the collapse of rationalism, the death of author ect. The article enables the exploring of the three realities functioning — real, dream and literary. The author points out that the novel gives many ways of reading and understanding.

Key words: *postcyberpunk, postmodernism, science fiction, dream, existentialism.*

REFERENCES

1. Borun, K. (1967), Gran bessmertija [Egde of immortality], Moskow, Mir [in Russian].
2. Vernadskij, V. I. (1944), Neskol'ko slov o noosfere [A few words about the noosphere], Uspehi sovremennoj biologii — The successes of modern biology, 18, Vol. 2, pp. 113–120 [in Russian].
3. Dilov, L. (2002), Da izberesh sebe si [Choosing oneself], Sofia, Bard, [in Bulgarian].
4. Encyklopedija postmodernizmu [Encyclopedia of postmodernism] (2003), Translated by Shovkun, V., Kyiv, Osnovy [in Ukrainian].
5. Kvit, S. (2003), Osnovy ghermenevtyky [Basics of hermeneutics], Kyiv, KM Academy [in Ukrainian].
6. Levchuk, L. (1997), Zakhidnojevropejsjka estetyka XX stolittja [Western European aesthetics of the twentieth century], Kyiv, Lybid [in Ukrainian].
7. Njamcu, A. E. (2002), Pojetika sovremennoj fantastiki [Poetics of the modern fiction], Ruta, Chernivci, [in Russian].
8. Njamcu, A. E. (2004), Sovremennaja fantastika (problemy teorii) : uchebnoe posobie [Modern fiction (problems of theory) ; tutorial], Ruta, Chernivci, [in Russian].
9. Pastushkova, O. V. (2015), Chelovek faktichnyj: postmodernizm versus jekzistencijalizm [Person factual: Postmodernism versus Existentialism], available at : <http://tipabiblioteka.narod.ru/hf.doc> (access November 08, 2013) [in Russian].
10. Potapenko, Ja. and Potapenko, Gh. (2011), Reaktualizacija teoretychnykh nadbanj ekzystencijalizmu v postmodernistsjkomu dyskursi [Updating of the theoretical achievements of existentialism in postmodern discourse], Teoretychna i dydaktychna filologhija, Vol.9., available at : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tidf/2011_9/328_338.pdf doc (access November 08, 2013) [in Ukrainian].
11. Rudnev, V. (1997), Slovar kultury XX veka [Dictionary of culture of the twentieth century], Agraf, Moskow, [in Russian].
12. Tatarenko, A. (2012), Serbsjka literaturna fantastyka postmodernoji doby» (shtrykhy do portreta literaturnogho javyshha) [Serbian literary fiction of post-

- modern era (touches to the portrait of the literary phenomenon)], Slovjansjka fantastyka : zbirnyk naukovykh pracj, Kyiv, Kyjivsjkyj universytet [in Ukrainian].
13. Jepshtejn, M. (2004), *Znak probela. O budushhem gumanitarnyh nauk* [The sign of blank. About the future of the humanities], Novoe literaturnoe obozrenie, Moskow, [in Russian].
  14. Cherepanov, S. G. (2002), *Russkie versii jekzistencializma. Istoriko-filosofskij analiz* [Russian versions of existentialism. Historical and philosophical analysis], Thesis abstract for Cand. Ph (Phylosophy), 09.00.03, Ekaterinburg, [in Russian].
  15. Shklovskij, I. S. (1976), *Vselennaja, zhizn, razum* [Universe, life, mind], Nauka, Moskow, [in Russian].
  16. Person, Lawrence. Notes Toward a Postcyberpunk Manifesto available at : <http://slashdot.org/story/99/10/08/2123255/notes-toward-a-postcyberpunk-manifesto> (access November 08, 2013) [in English].

Стаття надійшла до редакції 19 жовтня 2015 р.